

El Carnestoltes sabadellenc

Marian Burgès

I parlarem del Carnestoltes, puix s'ho mereix. Què vol dir el de Niça? Aquí es feia millor, quan encara ningú no sabia que Niça i Venècia existien. Del meu record, el vell Sadurní, carnisser de la Plaça (de la casa d'En Baqués), el Pelut de ca la Tresic (sastre d'enfront de la botelleria) i el Xenan, teixidor, eren els caps organitzadors de les festes del Carnestoltes. Els teixidors de més barrila començaven els dijous gras amb bombos, trombons de serpent, tabals i corns, mig disfregats, a recórrer quadres i fàbriques. En moltes fàbriques l'amo pagava el berenar de truites i botifarres, amb l'amanit i vi corresponents, a tots els seus treballadors, i les disfrees de canvi de sexe sovintejaven entre els començals.

La passada del dijous gras tenia per objecte convidar a tothom a rebre S. M. Carnestoltes el diumenge en havent dinat i es preparava el tablado a la Plaça, amb taulons i antenes que gratuïtament portaven i muntaven els empresaris d'obres -el Bou, Xico Sarrià i Sagal. L'escalinata i el tron, el fuster més bromista ho deixava perquè ho decoressin bellament els pintors, els quals emplenaven d'escuts els muntants del tablado. I que no era esquifit us ho demostrarà el seguici que pujava a dalt: el Rei de la broma, Ajuntament, metges, comissions, astròlegs, generals, ministres, bisbes, etc., i tot el seguici d'un rei. Als escuts hi pintaven pernils, botifarres i porrons plens.

El diumenge de Carnestoltes s'anava a rebre el gran personatge a l'Estació. L'ajuntament de senyors i pagesos, abillats els primers amb levita, barret de copa i colls de camisa desmesurats, amb polaines fins agenoll, fetes de xarolina de barato, faixa i mangala; la dels pagesos amb vestits antics de calces amb davantal, gec i armilla curta fins a sota l'aixella, barretina roja de llarg a llarg de l'espina, calçons i espartenyas amb peücs, faxia i mangala; tots ells anaven al davant. Els cavalls de tot Sabadell eren requisats per muntar-los barons, ducs, marquesos i cavallers de totes les èpoques; burros amb gitanos, trabucaires, carlins, milicians, cors cantant, orquestres amb instruments estrafolaris; comparses de diferents colles a peu, de metges, notaris, advocats, rectors, monges i capellans, frares de totes les ordes, ballarines, óssos, etc., etc., seguits de carros guarnits, vaixells tivats per bous, carros-cistells, olles i fantasies les més estravagants que ningú pugui arribar a imaginar.

En sortir S. M. Carnestoltes de l'Estació i pujar-lo a la carretel·la, Marxa Reial pels Muixins i altres orquestres repartides en la comitiva i conducció al seu tron de la Plaça. Tota la tarda visites d'ambaixadors i comissions. A la nit, prèdiques i conferències, desbarrant-se sobre

assumptes locals picants. Per aquells dies hi havia llibertat de crítica i de ridiculitzar el que es tenia per més sagrat. La Plaça s'omplia d'aquella gent que van per tot arreu mentre no s'hagi de gastar: vèieu els mateixos pertot.

El dilluns, ballades de gitanes davant de S. M. Carnestoltes. Les colles de gitanes de Ripollet, Sentmenat, Castellar i les de Sabadell, ensenyades pel mestre d'aquest ball, l'adrogueret del carrer de St. Honorat. A la Plaça es muntaven bastides amb taulons i antenes i per un ral es podien veure les ballades des d'un punt alçat. Les entrades de colles a ballar, amb el diabló al davant fent petar les xurriaques i cridant la colla d'on era, animaven els vilatans i forasters de cada poble que seguien la seva colla. Era un motiu de fer festa després que cadascú desitjava fos la colla del seu poble la que ballés més bé. El ball de gitanes és bastant carrincló. La música ensopidora i el ball amb castanyoles i camals de picarols no té dificultat ni estètica. Avui encara es conserva en molts poblets, degenerant bastant, fins al punt que entre balladors i balladores hi ha de vegades cinquanta anys de diferència. Les balladores són criatures i ells jaios. No cal dir que el dilluns i dimarts els teixidors no teixien.

El dimarts a la tarda, festa tothom. Gran cavalcada per a recollir diners pels pobres, passejant S. M. Carnestoltes pels carrers principals de la vila, sempre en carretel·la descoberta. Tot anava a vessar. Comparses de tota faisó. Cavalls, matxos, burros, carretel·les, carros al·legòrics, vaixells, carrosses, cors, orquestres, comissions i peons amb la safata recollint monedes pels pobres de la vila. Els vehicles anaven plens de màscares amb llargues canyes i una bossa al capdamunt i anaven pidolant per finestres i balcons. Tots els vehicles portaven bons coves de projectils. Ous plens de cendra, calç, fum d'estampa, mangra i altres pólvors; confits de farina, caramels amb pebre, llobins, cigrons, mongetes corcades, moresc...

Desgraciat del que es mirava la cavalcada i no afluixava l'armilla a les safates o a les bosses penjades dalt de les canyes: era agredit per totes les comparses i quedava lluït. Les orquestres desgranaven passos-dobles i quan una acabava començava l'altra. Hi havia punts que les batusses resultaven èpiques entre els carros i els balcons. Ja es preparaven amb temps. Les fondes trencaven els ous tan sols per la punta a fi de poder-los tapar fàcilment, després de plens del que fos. Els vidres havien de posar-se nous; les parets quedaven amb les marques de la batalla. On era més acarnissada la lluita era en els cafès on hi havia societat de ball. A la carretel·la del carnestoltes hi havia un cove a dins del qual hi buidaven les safates i aquestes cuidaven de buidar les bosses dels carros. Recorregut tot Sabadell, tornaven S. M. Carnestoltes, esgrogueït i malalt, marejat de música i gresca, a la Plaça. Broma per distreure'l fins a l'hora de sopar. En

havent sopat, S. M. es posava greu; metges i practicants tenien consulta en veu alta. Els disbarats eren tants que la gent no tenia temps de respirar, car el riure era continu.

Els aficionats a les bromes del Carnestoltes eren molts. El Luan, el Ros de ca la Maria Rosa, el Pau Tara, el Xixino i molts d'altres. A. S. M. se li donaven ajudes amb xeringues descomunals, se li duia el combregar amb una portadora a la qual precedia una gran esquella, tot un bisbe li donava l'extremaunció, i finava després d'haver fet testament i confessat. Un plor general dels que eren dalt del cadafalc donava a conèixer l'últim badall. No es pot descriure aquella tabola en forma de plors de tota mena. La lectura del testament era una altre document crític que, tot en broma, deia el que no era permès de dir en estat normal i passades les festes del Carnestoltes. Els balls de disfresces eren en totes les sales de ball el diumenge, dilluns i dimarts, tarda i nit. Era el darrer de la temporada i solia ésser un ball de nit animadíssim.

El dimecres, pocs teixien; es preparava l'enterrament, que era el clou de la broma. Llanternes, estrenyacaps, calces de dona, llençols, enagos i camises pagaven la festa. Farina, figues seques i grans d'all anaven en doina. El tablado era endolat; S. M. Carnestoltes, groc, embagulat, damunt d'un túmbol, amb atxes de vent que feien més fum i fortor que no pas llum, era exposat des del matí i algun desvagat anava a fer-li una visita. A les nou de la nit s'organitzava l'enterrament en el qual s'hi veia la direcció del Club Calces, compost dels elements intel·lectuals de Sabadell en art, en crítica i en caricatura. D'aquests, recordo Tomaset Bosch, Ramon Quer, Narcís Giralt, Fàbregas i Margalef. Els penons i fanals amb tota mena d'inscripcions, eren a cents, els concurrents a mils i els espectadors tot Sabadell i pobles dels voltants. Eren per morir-se de riure els vestits estrafolaris i les comparses d'una indumentària imaginària i era seriós i feia meditar de llegir tot el que acompanyava el difunt Carnestoltes. I quins ninots, i quina intenció! La caricatura era de lo més salat. Allò era tota una manifestació de crítica administrativa, política i de sociologia, tal com s'entenia allavors. L'enterrament del Carnestoltes era una vàlvula que desvaporava. La mainada cantava cada any, a les festes de Carnestoltes, les cançons:

Carnestoltes, quinze voltes,
i Nadal de més a més;
tots els dies fossin festa,
la Quaresma mai vingués.

El pobre Carnestoltes s'acaba de morí
un plat de mongetes i mitja de vi,
Si, si!

La societat de ball "L'Americana", que fou la primera que funcionà ben reglamentada a Sabadell, prenia part cada any en l'organització de les festes del Rei de la broma. Fins i tot encarregà a un músic compositor de Barcelona lletra i música per a unes absoltes, que deien:

Tan bo que era i tan festiu,
no n'hi ha hagut cap més al món!
Per què encara avui no viu?
Per què avui ja no respon?
Plorem! Plorem si és que podem.
Plorem, plorem, plorem, plorem!

Aquesta lletra, amb la música adequada, fou durant alguns enterraments la nota culminant, cantada per comparses de "L'Americana". Tornat l'enterrament a la Plaça, a les dotze es cremava el calabre de S. M. Carnestoltes, i fins a un altre any. La Quaresma era arribada.

El pampa-figues

El pampa-figues, durant els dies de Carnaval feia la seva brometa. Al cim d'una canya hi penjava un fil llarg amb una figa seca a l'extrem i amb un bastó curt l'anava picant. La mainada havíem d'agafar la figa seca amb la boca. Les mans no hi valien. Tot un estol de mainada amb la boca badada anàvem frec a frec d'agafar la figa. el que l'hevia se la menjava. Si algun allargava la mà, un cop de canya l'avisava. Per tenir concurrència calia deixar agafar l'esqué de tant en tant. Aquell era ben bé un passatemps al nivell de la mentalitat de l'època: allavors cap obrer menjava postres i la mainada anàvem afamats de lllaminadures. Encara que ens diguessin que feien cucs.

Els balls de Carnaval

Els balls de màscares del meu temps eren una desgràcia, un gasto inútil. Les noies que s'estimaven no anaven a ball de màscares; això sí, feien tots els papers per entrar a veure'ls. Es feien tres balls de màscares a l'any. el primer el feien els músics i els joves tots sols: ballaven homes amb homes; al segon hi acudien mitja dotzena de disfrees de noies promeses que hi anaven mig obligades. El del darrer dissabte de Carnestoltes era massa ple. Dones de totes les condicions i de totes les edats omplien les sales de ball fins a fer impossible el moure's.

Qui no ha vist una dona gata moixa disfregada i amb la seguretat de què ningú no la coneix, no sap res del cinisme, de la poca-solta i del desenfrè d'una bogeria. Els vestits, ja se sabia: engiponats per gent sense cap noció de gust artístic. Astròlegs, escolans, bebès, manoles, pageses, capritxos... sense gràcia, draps vells, mocadors ratats, rets arnats i greixosos... de tot hi havia, fora res d'original i de gust. Cames, sí; en aquells temps les dones ja es dalièn per ensenyar les pantorrilles i les cuixes i tot.

I ara un comentari. Si els balls de màscares són pecaminosos, tant ho deuen ser pels que hi van a ballar com pels que s'ho miren. Si els balls de màscares són balls pocavergonyes, tant ho deu ésser el primer com l'últim. Jo no defensaré la moralitat dels balls de màscares perquè entenc que la moral és una cosa relativa de segons quins temps i quins països. La il·lusió que fa a un jove l'ésser escollit per una mascareta no té comparació amb cap altre esplai. Qui serà? Que és estrany que t'hagi vingut a cerca a tu? iTants joves més ben vestits i més de posició que hi ha!... I vinga mirar-li els ulls vius pels forats de la màscara i voler recordar aquella barbata tan bufona... Puix que, al meu temps, les màscares no es destapaven la cara després del ball; tot restava un misteri que feia desvariejar molt de temps. És una compensació per la dona el poder demostrar un cop l'any qui li agrada i així pot venjar-se postergant els balladors ingrats que no la tragueren a ballar.

Marian Burgués

SABADELL DEL MEU RECORD, CINQUANTA ANYS D'HISTÒRIA
ANECDÒTICA LOCAL, pàg. 100

Ed. Joan Sallent, Sabadell, 1929